

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING O'QUV-BILISH FAOLIYATINI LOYIHALASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Rashidov Abduaziz Abduvali o'g'li
Shahrisabz davlat pedagogika instituti magistranti
<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.04.1.045>

Annotatsiya: mazkur maqolada bugungi kunda oliy ta'lim muassasasi bo'lajak o'qituvchilarni nafaqat yaxshi mutaxassis sifatida, balki axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, innovatsion ta'lim texnologiyalari hamda sohaga oid ilg'or tajribalarni o'zlashtirgan va kasbiy faoliyatida keng foydalana oladigan ijodkor mutaxassis bo'lishi haqida va bo'lajak o'qituvchilarni o'quv-bilish faoliyatini loyihalashdan maqsad — pedagogning yangilikka intiluvchanligini, mustaqil o'z ustida ishlash ko'nikmasi va malakasini shakllantirish, yangi pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlardan foydalanib, dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarni o'tkazish malakasini takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishga harakat qilingan.

Tayanch so'z va iboralar : oliy ta'lim muassasasi, bo'lajak o'qituvchilar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalar, innovatsion ta'lim, kasbiy faoliyat, pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar.

THEORETICAL PRINCIPLES OF DEVELOPING THE COMPETENCE OF DESIGNING EDUCATIONAL ACTIVITIES OF FUTURE TEACHERS

Rashidov Abduaziz is the master of
Shahrisabz State Pedagogical Institute

Abstract: in this article, the future teachers of the higher educational institution today are not only good specialists, but also creators who have mastered information and communication technologies, innovative educational technologies, and best practices related to the field and can widely use them in their professional activities. about becoming a specialist and the purpose of designing educational activities for future teachers is to form the pedagogue's desire for innovation, the ability to work independently, using new pedagogical technologies, interactive methods, in and out of class an attempt was made to develop proposals and recommendations for improving the training qualification.

Key words and phrases: higher education institution, future teachers, information and communication technologies, innovative education, professional activity, pedagogical technologies, interactive methods.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНЦИИ ПРОЕКТИРОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Рашидова Абдуазиз Абдуваливич магистрант
Шахрисабзского государственного педагогического института.

Аннотация: в данной статье будущие преподаватели высшего учебного заведения сегодня являются не только хорошими специалистами, но и творцами, овладевшими информационно-коммуникационными технологиями, инновационными образовательными технологиями, лучшими практиками, связанными с данной сферой, и способными широко использовать их в своей деятельности. профессиональной деятельности. о становлении специалиста и целью проектирования образовательной деятельности будущих учителей является формирование у педагога стремления к новаторству, умения работать самостоятельно, с использованием новых педагогических технологий, интерактивных методов, на занятиях и вне занятий была предпринята попытка разработать предложения и рекомендации по повышению квалификации

специалистов.

Ключевые слова и фразы: высшее учебное заведение, будущие учителя, информационно-коммуникационные технологии, инновационное образование, профессиональная деятельность, педагогические технологии, интерактивные методы.

Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy- iqtisodiy va madaniy taraqqiyoti istiqbolini belgilash, jahon hamjamiyati mamlakatlari safidan munosib o‘rin egallashga intilish yo‘lidagi keng ko‘lamli islohotlarni amalga oshirish bilan kechmoqda. Jahonning rivojlangan mamlakatlari tajribalarini o‘rganish, mahalliy shart-sharoit, iqtisodiy va intellektual resurslarni inobatga olgan holda jamiyat hayotining barcha sohalarida tub islohotlarning amalga oshirilayotganligi yangidan - yangi yutuqlarga erishishni ta‘minlamoqda. Turli sohalarda yo‘lga qo‘yilayotgan xalqaro hamkorlik garchi o‘z samarasini berayotgan bo‘lsa-da, biroq, milliy mustaqillikni har jihatdan mustahkamlash, erishilgan yutuqlarni boyitish, mavjud kamchiliklarni tezkor bartaraf etish jamiyat a‘zolaridan alohida fidokorlik, jonbozlik, shijoat va qat‘iyat ko‘rsatishni talab etmoqda. Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy taraqqiyoti istiqbolini belgilash, jahon hamjamiyati mamlakatlari safidan munosib o‘rin egallashga intilish yo‘lidagi keng ko‘lamli islohotlarni amalga oshirish bilan kechmoqda. Jahonning rivojlangan mamlakatlari tajribalarini o‘rganish, mahalliy shart-sharoit, iqtisodiy va intellektual resurslarni inobatga olgan holda jamiyat hayotining barcha sohalarida tub islohotlarning amalga oshirilayotganligi yangidan - yangi yutuqlarga erishishni ta‘minlamoqda. Turli sohalarda yo‘lga qo‘yilayotgan xalqaro hamkorlik garchi o‘z samarasini berayotgan bo‘lsa-da, biroq, milliy mustaqillikni har jihatdan mustahkamlash, erishilgan yutuqlarni boyitish, mavjud kamchiliklarni tezkor bartaraf etish jamiyat a‘zolaridan alohida fidokorlik, jonbozlik, shijoat va qat‘iyat ko‘rsatishni talab etmoqda.

Mamlakatimizda zamonaviy kadrlarni tayyorlash tizimining sifat darajasini ortishi, xalqaro standartlarga muvofiq ravisha malakali karlar tayyorlash uchun zaruriy shart-sharoitlarni ishlab chiqish, oliy ta‘lim tashkilotlari bilan dunyodagi yetakchi oliy ta‘lim muassasalari o‘rtasida hamkorlikni o‘rnatishga bugungi kunda alohida e‘tibor qaratilib kelinmoqda. O‘zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentabrida qabul qilingan “Ta‘lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-sonli Qonuni [1], 2019 yil 8 oktabrdagi O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi PF-5847-sonli , Farmonlari va 2017 yil 20 apreldagi PQ-2909-sonli “Oliy ta‘lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi , 2018 yil 6 iyundagi PQ-3775 sonli “Oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faolishtirishini ta‘minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi oliy ta‘lim muassasalariga ta‘luqli Farmon, Qarorlar, shu asosda, so‘ngi yillarda qabul qilinayotgan ta‘limga oid bir qator hujjatlarda ta‘lim jarayoniga oid bo‘lgan innovatsion ta‘lim texnologiyalari, o‘quv dasturlari, o‘quv-metodik, mobil-didaktik materiallarni keng joriy etgan holda, talabalar hamda ilmiy-pedagog kadrlarning zamonaviy kasbiy bilimlar bilan rivojlantira olish qobiliyati, oliy ta‘lim o‘quv mashg‘ulotlari jarayonida interfaol usullardan samarali qo‘llash masalalari oliy ta‘lim darajasini bugungi sifat jihatidan takomillashtirish hamda ta‘limni tubdan rivojlantirishning asosiy vazifalaridan biri sifatida belgilanib kelinmoqda. Shuni inobatga olgan holda, ilg‘or xorijiy tajribalarga tayangan holda zamonaviy kasbiy ta‘lim jarayonini modernizatsiyalash, kompetentlikka asoslangan innovatsion ta‘lim muhitini shakllantira olish, oliy ta‘limda talabalarining loyihalash kompetentligini takomillashtirishga oid pedagogik mexanizmlarni yanada oshirish ehtiyojini yuzaga chiqishiga sabab hisoblanadi, buni amalga oshirish ma‘lum pedagogik shart-sharoitlarni ishlab chiqishni talab qiladi.

N.A.Muslimovning tadqiqotlarida kasb ta‘limi o‘qituvchilarining kasbiy shakllanishi ilmiy masala sifatida talqin etib, uning nazariy-metodologik asoslari bilan birgalikda tarkibiy tuzilmasi ham asoslab berilgan. Tadqiqotchining ta‘kidlashicha, ta‘lim texnologiyalarning xislati shundan iboratki, unga qo‘yilgan maqsadga erisha olish kafolatini beruvchi o‘quv jarayoni rejalashtira olinadi hamda amalga oshiriladi. Shuningdek, mashg‘ulotning muvaffaqiyatli o‘tishini 80 foizi o‘quv jarayoni to‘g‘ri loyihalashtirilishi, o‘quv jarayonini tashkil etish hamda uni amalga oshirish bilan bog‘liqdir.

O'quv jarayonini loyihalashtirish uch bosqichdan iboratdir bular:

- o'quv maqsadlari hamda natijalarini belgilay olish;
- natijalar asosida nazorat topshiriqlarini hamda baholash mezonlarini yaratish;
- o'quv jarayonining texnologik xaritasi (dars ishlanmasi xaritasi)ni tayyorlash .

Z.K. Ismailova ilmiy tadqiqot ishlarida talabalarining kasbiy pedagogik malakalarini rivojlantirishning nazariy asoslari, metodlari o'rganilgan, har bir bo'lajak mutaxassis ta'lim tizimini isloh eta olishning zaruriyligini tushunib yetishi hamda uning amaliyotda ta'lim tashkilotlari innovatsion jarayonlariga qo'shila olishdagi ahamiyatini anglashi hamda ishlab chiqish imkoni mavjud bo'lgan innovatsion maydonda o'zini ko'rishini eng muhimi yangiliklarni o'zlashtira olishdan iborat ekanligi yoritilgan .

M.B.Urazova pedagogning kasbiy kompetentligi tuzilmasida loyihalashtirish jarayonining yangi bilimni loyiha shaklida individual mahsullashga yo'naltira oladigan original fikrlash salohiyatini takomillashtirganligini ochib beradigan refleksiya, pedagogning mustaqilligini taminlab beruvchi ijodiy darajalari aniqlangan. O'quv jarayonlarini loyihalashtirishda ta'limning mazmunini, ta'lim maqsadi, kutilayotgan natijani to'g'ri belgilay olish, ta'lim metodlari, shakllari, vositalarini to'g'ri tanlay bilish, talabalarining bilim, ko'nikma, malakalarini baholashni aniq mezonlari oldindan yaratilgan, mashg'ulotga ajratilgan ma'lum vaqt ichida ularni to'g'ri amalga oshira olish, bir-biri bilan uyg'unlashuviga e'tiborni qaratish maqsadga muvofiq ekanligi ko'rsatib o'tilgan.

O'quv mashg'uloti maqsadining aniq belgilanishiga erishish uchun pedagogdan quyidagilarga e'tibor qaratishi ta'lab qilinadi:

- 1) darsda yuzaga keladigan didaktik jarayon ma'lum sharoit va belgilangan vaqt ichida ta'lim maqsadiga erishishni to'la ta'minlay olishi;
- 2) o'qitish jarayonining yakuni bo'yicha maqsadni amalga oshirish darajasi to'g'risida aniq xulosa chiqarish imkoniyatining mavjudligi.

Ta'lim maqsadlari talabalarining harakatlarida ifodalanadigan ta'lim natijalari belgilanishi masalalari atroflicha muhokama qilingan .

Q.T.Olimovning ilmiy-tadqiqotlarida maxsus fanlardan zamonaviy o'quv adabiyotlarini ishlab chiqishning nazariy, amaliy asoslari kasbiy ta'lim jarayonini rivojlantirish bo'yicha ilmiy-uslubiy tavsiyalar keltirib o'tilgan. Shu asosida ta'lim sifatining yuqori darajada bo'lishiga bevosita ta'sir etuvchi omillar bo'yicha mutaxassislarining turlicha qarashlari mavjud ekanligini, bilim oluvchilarning saviyasi, pedagoglarning bilimi va mahorati, ta'lim jarayonining moddiy-texnik ta'minoti, jarayon monitoringining to'g'ri tashkil etilishi, natijalarning tahlili va shu kabi ko'pgina omillarni aytish mumkinligini, mazkur omillar har bir oliy ta'lim muassasasining rivojlanish strategiyasining o'quv va ilmiy jarayonlar bilan bog'liq qismlarida aks etishi, o'quv dasturlarining zamonaviy talablar asosida bo'lishiga erishish, real mehnat bozori talablariga javob bera oladigan kadrlar tayyorlashga yo'naltirilganligi, ilmiy faoliyat jarayoniga yosh avlodning ehtiyojni kuchaytira oliish, oliy malakali ilmiy pedagogik mutaxassislarni tayyorlash, xalqaro hamkorlikni takomillashtirish, kasbiy ta'limga yo'naltirish lozimligi asoslangan .

D.O.Ximmataliev o'zining ilmiy ishida kasbiy faoliyatga tayyorgarlikni diagnostika etishda pedagogik- texnik bilimlar integratsiyasi, pedagogik hamkorlik masalalarini tahlil qilgan. Pedagogik hamkorlik jarayoniga, quyidagi talablar keltirib o'tilgan: talabani o'quv jarayonida bilimga bo'lgan qiziqishlarini doimiy ravishda bo'lishini ta'minlashi:

talabaning dars davomida befarq bo'lmasligi, mustaqil fikrlashni, ijod etishi va izlanishga majbur etishi:

talabaning bilimga bo'lgan qiziqishini mustaqil ravishda har bir masalaga ijodiy yondashgan holda kuchaytirishi:

pedagog va talabaning hamisha hamkorlikdagi faoliyatini tashkil etishi .

J.A.Hamidov o'qitishning zamonaviy didaktik vositalarini ishlab chiqish hamda foydalana olish texnologiyasi masalalari ko'tarilgan bo'lib, har bir o'quv mashg'ulotining mavzusi, o'quv predmetining o'ziga xos texnologiyasi mavjud, ya'ni o'quv jarayonidagi ta'lim texnologiyasi - bu yakka tartibdagi jarayondir, u talabaning ehtiyojidan kelib chiqib ma'lum bir maqsadga

yo'naltirilgan, oldindan loyihalashtirilgan hamda kafolatlangan natija berishiga qaratilgan pedagogik jarayonligi aytilgan .

Loyiha pedagogik jarayon sifatida e'tiborni ma'lum bir muammoli masalaga hamda uning keyingi yechimiga qaratadi, shu bilan birga, to'plangan bilimlarni amaliyotda qo'llay olishni ko'zda tutadi, bu esa faoliyat jarayonini yoritadi.

Qator manbalarda "loyiha" tushunchasiga ta'riflar berilgan:

1. Webster lug'atida: loyiha (inglizcha - loyiha) – rejalashtirib olingan korxonalar: o'qish vaqtida bir guruh o'quvchilar tomonidan amalga oshiriladigan maxsus yaratilgan tadqiqot, topshiriq, vazifa ko'rinishida bo'lishi mumkin.

2. Pedagogik atamalar lug'ati: "loyiha – bu muayyan vaqt davomida pedagogik tizimni maqsadli ravishda o'zgartirish bo'yicha, belgilangan natijalar sifatiga qo'yiladigan aniq talablarga yo'naltirilgan o'zaro bog'liq tadbirlar majmuidir". .

3. Oliy ta'limda bo'lajak mutaxassislarining umumiy kompetensiyasiga qo'yiladigan milliy talablarga ko'ra: "loyiha – bu noyob mahsulot yoki xizmatni yaratish uchun mo'ljallangan vaqtinchalik xarakterdagi maqsadli faoliyatdir". .

4. Loyiha - bu muayyan talablarga javob beradigan maqsadga erishish uchun amalga oshiriladigan vaqt, xarajatlar va resurslar cheklovlarini o'z ichiga olgan boshlanish va tugash sanalari bilan muvofiqlashtirilgan va nazorat qilinadigan tadbirlar majmuidan iborat noyob jarayondir .

5. Loyiha - bu belgilangan davrlar, xarajatlar, samaradorlik parametrlari bilan aniq belgilab olingan maqsadlarga erishish uchun shaxs yoki tashkilot tomonidan amalga oshiriladigan, belgilab olingan boshlanish hamda yakuniy nuqtalarga ega bo'la olgan yagona muvofiqlashtira olingan harakatlar to'plamidir .

6. AQSh, Project Management instituti (PMI): "loyiha – bu noyob mahsulot va xizmatlarni olishga qaratilgan vaqtinchalik korxonalar".

7. Avstraliya Loyiha boshqaruvi instituti (ALBI): «loyiha - bu umumiy maqsadga muvaffaqiyatli erishish uchun mo'ljallangan, aniq boshlanish va tugatish sanalari bilan o'zaro bog'liq bo'lgan noyob tadbirlar majmuasidir» .

8. V.I. Voropaev: «Loyiha - bu natijalar sifatiga qo'yiladigan talablar, mablag'lar va resurslarni sarflashning mumkin bo'lgan chegaralari va ma'lum bir tashkilotga qo'yiladigan vaqt bilan cheklangan, maqsadli ravishda alohida tizimni o'zgartirish» .

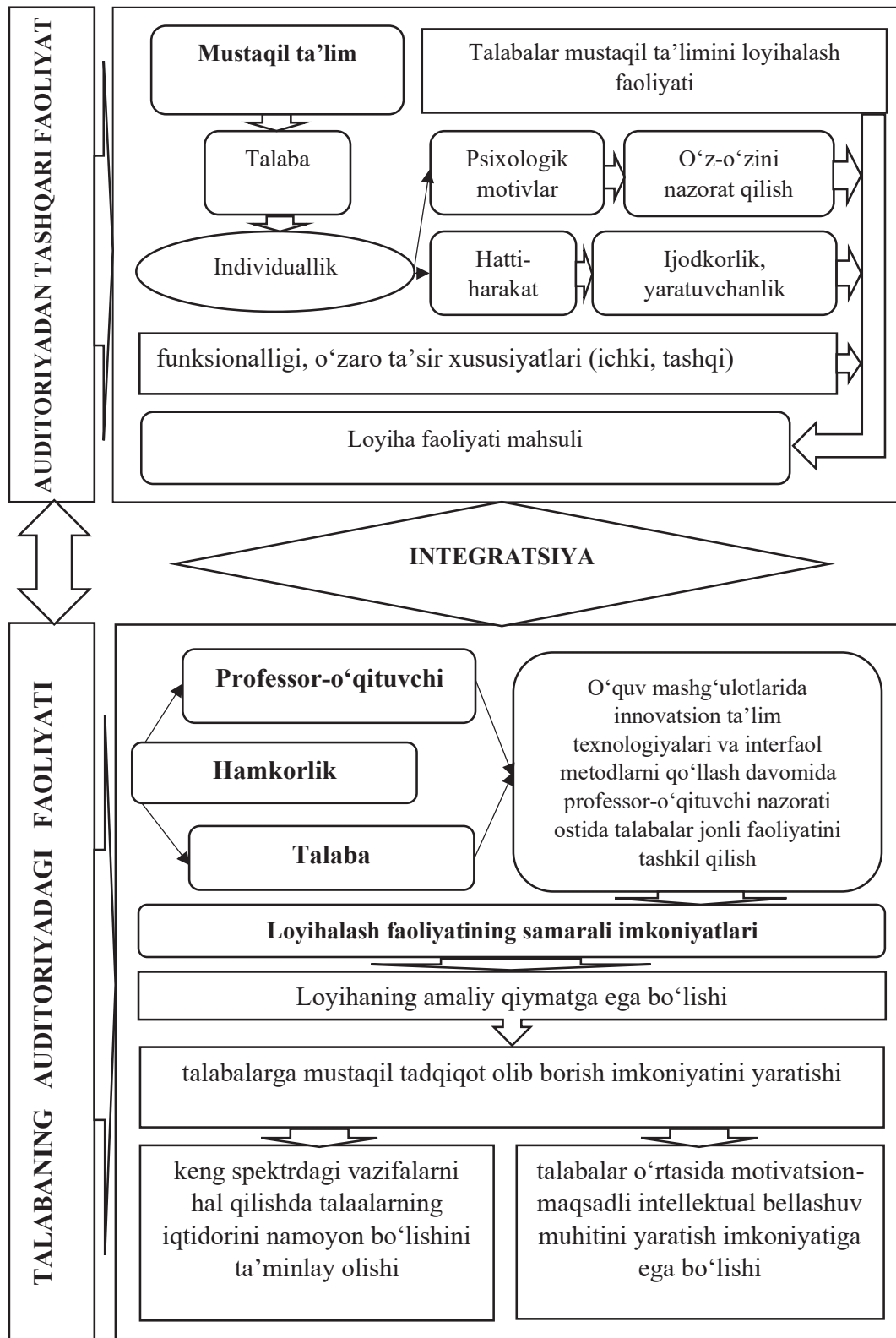
1.1.1-jadval. Loyihalash tizimini tashkil qilishning asosiy omillari

Tamoyillar	Mazmuni
Izchillik tamoyili	loyiha jarayonini bo'lajak muhandislik ta'limi talabalariga mos ravishda shaxsiy yo'nalish hamda loyihalarning shaxsiy ahamiyatini asoslab tarkib topgan tizim ko'rinishida belgilay olish, shu bilan birga, bo'lajak kasbiy faoliyat talablarini inobatga olgan va unga yo'naltirilgan loyihalalar
Murakkablik tamoyili	o'quv jarayoni materiallarining o'zaro bog'liqligida kuzatilishi mumkinki, fanlarning o'quv dasturining modullari, ta'limning maqsadi, uning o'zaro bog'liq bo'lganligini aks ettira oluvchi muhandislik ta'lim yo'nalishlarining bo'lajak kadrlarining loyihalash kompetentligini oshirishga qaratilgan.

Belgilangan tamoyillarga asosida, «boyitish» atamasi bu - birinchi tashkiliy-pedagogik

shartning mohiyati to'liq aks ettiriladi. Boyitish ta'limning mazmunini sifat jihatidan qayta tashkil etish bo'yicha harakatlarning ketma-ketligini o'z tarkibiga oladi, bunda u talabaning shaxsiy o'sishi maqsadiga to'liq javob bera oladi hamda ushbu holatda loyihalash kompetentligining takomillashishiga ko'maklashadi.

Yuqoridagi aytib o'tilganlarga tayanib, biz kasbiy yo'naltirish tamoyilini keltirib o'tamiz.

3.1.1-rasm. Talabalarning auditoriya va auditoriyadan tashqari faoliyatini loyihalash algoritmi

Tuzib chiqilgan tashkiliy-pedagogik shart sharoit 3.1-rasmda ko'rsatib chiqilgan talabalarining loyihalash kompetentligini oshirishga qaratilgan auditoriya hamda auditoriyadan tashqari bo'lgan loyihalash jarayonini integratsiyalashning algoritmidagi o'z aksini topadi.

Xulosa qilib aytganda, loyihalar tizimini ishlab chiqishda e'tiborga molik bo'lgan asosiy boshlang'ich nuqtalarni ajratib ko'rsatishimiz lozim: o'quv materialini idrok etishga tayyorlikni shakllantira olish; ijodiy izlanish jarayonlarini ishlab chiqish; dizayndagi shaxsiy ahamiyatni shakllantira olish; loyihani amalga oshirish jarayonida o'qitish talablari hamda operativ nazoratni taqdim qilish; kasbiy yo'nalishdagi masalalarga e'tiborni qaratish; muvaffaqiyatga turtki bo'lishi lozim bo'lgan xatti-harakatlarni inobatga olish.

Talabalik vaqtining yosh xususiyatlarini tahlil etib chiqish jarayonidan ko'rinib turibdiki, ijtimoiy tajribani o'zlashtira olgan yoshlar shaxsning shakllanishida uning ichki dunyosi, ichki mavqei o'zgarishi orqali ruy beradi. Shunisi e'tiborga loyiqlik, to'plangan tajriba, agar u insonning o'zi uchun qadri bo'lsa, unda ahamiyatli bo'ladi. Shu munosabat bilan, loyiha faoliyatida ishtirok etish zarurati va buning natijasi, ya'ni loyiha kompetensiyasining rivojlanish darajasi, shaxsning o'zi uchun qadriyatga aylanishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentabrida qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637-sonli Qonuni (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020 y., 03/20/637/1313-son)

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha xarakteristik strategiyasi to'g'risida" 07.02.2017 y., PF-4947, O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda, 20-son, 354-modda, 23-son 448-modda.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" 20.04.2017 y., PQ-2909, O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 18-son, 313-modda, 19-son, 335-modda, 24-son, 490-modda.

4. Alimov A.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalar asosida innovatsion faoliyatga tayyorlash: Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2018. - 48 bet.

5. Adolf, V.A., Programma adaptatsii budущих injenerov k uchebnoprofessionalnoy deyatelnosti v vuze / V.A. Adolf, A.K. Dashkova, F.V. Zander // Vestnik Krasnoyarskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. V.P. Astafeva. – 2019. – № 2(48). – С. 69–76.

6. Adolf, V.A. Prognozirovaniye stanovleniya professionalnoy kompetentnosti vьpusknika vuza: monografiya / V.A. Adolf, A.N. Savchuk. – Krasnoyarsk: KGPU im. V.P. Astafeva, 2014. – 349 s.

7. Aksenova, G.I. Kriterii i indikatorы sub'ektnosti studenta i kursanta vьsshego uchebnogo zavedeniya / Aksenova G.I. // Ugolovno-ispolnitelnoe pravo – 2015. – №1 – S.102–106.

8. Alferov, P.A. Trexurovnevaya rossiyskaya instrumentalnaya model upravleniya proektami (RIM-III) [Elektronnyy resurs] / P. A. Alferov // URL: <https://rim-iii.postach.io/post/opredeleniia-proekta.html>

9. Soxibov A.R. "Ta'limning interfaolusullari". O'quv-uslubiy qo'llanma. Qarshi-2020. -175 b.

10. Soxibov A.R. «Инновационные технологии в повышении качества образования». «Педагогическое творчество преподавателя и его роль в модернизации страны». Сборник тезисов международной научной научно-практической конференции. Ташкентский государственный экономический университет. Тошкент-2012. 246-248-бетлар